

Vrijheid van meningsuiting op internet ligt onder vuur

'Bij twijfel, verbrand uw harddisk'

Door Florentine van Lookeren Campagne

Bescherming van de rechten van internetgebruikers wordt steeds belangrijker, zo bleek op het Hivos-congres 'Expression under Repression' woensdag 7 juni in Amsterdam. 'De grote strijd de komende tien jaar over vrijheid van meningsuiting zal online worden uitgevochten.'

'Ik geloof in het internet als een netwerk van mensen, dat uiteindelijk sterker zal zijn dan een regering.' Martijn van Dam, Kamerlid voor de PvdA, is optimistisch. Ook Garrie van Pinxteren, oud-correspondent van NRC en Radio 1 in China, ziet lichtpuntjes. 'Internet is de meest vrije vorm van communicatie die er is in China. De hoeveelheid berichten en de snelheid waarmee een bericht op het net geplaatst kan worden betekent dat er veel meer informatie beschikbaar is, al staat het soms maar twintig minuten online. Het geeft mensen een uitweg uit China, uit de isolatie. Je moet je identiteitskaart tonen als je internet wil gebruiken en lang niet alles mag, maar in de marges kunnen mensen toch een plekje voor zichzelf creëren.'

Julien Pain, hoofd van het internet-desk van Reporters Sans Frontières, ziet minder reden tot vreugde. Toen hij begon, drie jaar geleden, had hij een heerlijk rustig baantje, vertelt hij, want de minder vrije regimes richtten hun aandacht nog op de traditionele media, de krant, tv, radio. Censuur op internet bestond nog nauwelijks en was ook nauwelijks effectief. Nu heeft hij het druk. 'In Cuba heb je toestemming nodig van de partij om een computer te kopen en toegang tot internet te krijgen. China zegt 30.000 mensen in dienst te hebben die het surfgedrag van de Chinezen in de gaten houden. Wereldwijd zitten inmiddels 58 dissidenten vast als direct gevolg van hun activiteiten op internet. In Tunesië zit iemand 26 jaar gevangenisstraf uit wegens het bezoeken van verboden websites. In Vietnam zitten drie mensen vast nadat ze deel hadden genomen aan een Amerikaans chatforum.' Het ergste, vindt hij, zijn de bedrijven die aan de opsporing meewerken. Zo zit er iemand in Tunesië vast omdat Yahoo zijn gegevens heeft doorgegeven aan het regime. Het bewijs: in het vonnis wordt het bedrijf expliciet genoemd. Cisco Systems, producent van internetapparatuur zoals routers, heeft volgens hem China geholpen om het zogeheten 'gouden schild' op te bouwen, een filter om communicatie over internet in de gaten te kunnen houden. Volgens Cisco is dit standaard apparatuur en zijn zij niet aansprakelijk voor wat de klant ermee doet. Er is maar één andere afnemer van deze apparatuur: de Amerikaanse politie, vertelt Pain. China adviseert nu ook andere dictaturen over het vergrendelen van hun internet en hun telecommunicatie, weet hij.

Het toont de veerkracht aan van het Chinese systeem, waarvan iedereen had voorspeld dat het met de komst van internet in elkaar zou storten, meent Van Pinxteren. 'Dat was echt te simpel. Het blijkt dat buitenlandse bedrijven die in China actief zijn, zich aanpassen aan Chinese regels. Zij moeten wel. Het is niet realistisch te hopen dat Yahoo of andere bedrijven het regime zullen bekritisieren. China is hun groeimarkt.'

Ook een boycot van deze bedrijven zal daarom weinig effect hebben, denkt ze. 'De enige hoop is, dat de censuur op de lange termijn nadelig zal blijken te zijn voor de economische ontwikkeling van China, dat de hiërarchische Chinese maatschappij niet geschikt zal blijken te zijn voor de kapitalistische economie. Waarschijnlijker echter is dat China zich zal ontwikkelen als Singapore, een economisch welvarende maar onvrije samenleving.'

Wat te doen? In de eerste plaats zijn er de technische foefjes voor veilig internetgebruik. Dmitri Vitaliev en Wojtek Bogusz ontwikkelden daarvoor 'NGO in a box', letterlijk een doosje met software en een handleiding voor veilig internetgebruik en gegevensopslag. Zo zijn verboden sites via proxy's, 'bevriende' computers in het buitenland, op te vragen en kunnen belangrijke gegevens in een memory stick met een dubbele bodem worden opgeslagen. Het is een openbaring voor veel mensen dat 'delete' niet echt betekent dat hun gegevens weg zijn, vertellen Dmitri en Wojtek. Gegevens blijven bestaan, op je desktop, in de prullenmand en wie echt wil kan ze zelfs als de prullenmand geleegd is, nog terugtoveren. De handleiding uit NGO in a box legt uit hoe die gegevens toch nog gewist kunnen

worden, maar 'als het gegevens zijn waar iemands leven van af hangt, kun je het beste de hard disk eruit schroeven en verbranden.' En dat was geen grapje.

De journalist Pain pleit ervoor, de manier waarop bedrijven omgaan met hun informatie, te reguleren: 'Google weet meer over mensen dan zij denken. Wil de politie weten wie de afgelopen vijf jaar de zoekterm 'Hitler' heeft ingevuld, Google kan het ze vertellen. Heeft u vertrouwen in Google, dat zij die informatie niet tegen u zullen gebruiken? Of zou u liever zien dat overheden regelgeving opstellen zodat bedrijven uw privacy moeten respecteren?'

Kunnen Nederlandse politici nog wat betekenen? Volgens PvdA-Kamerlid Martijn van Dam is die rol beperkt: 'Het westen heeft uitgebreid geprotesteerd tegen bepaalde maatregelen van president Mugabe van Zimbabwe, maar hij zit er nog steeds. Het is onze plicht om te protesteren, omdat wij geloven in de vrijheid van meningsuiting, maar een systeem kan alleen van binnen uit veranderd worden.'

Maar Taurai Maduna, informatiespecialist bij Hivos-partner Kubatana in Zimbabwe, denkt daar anders over. Toen de Zimbabwaanse overheid de financiering van NGO's door buitenlandse organisaties wilde verbieden, kwam er een internationaal protest. Nu is de maatregel teruggedraaid.' Wat het westen in ieder geval moet doen is zelf zorgvuldig met internet omgaan, vindt Maduna. 'Als president Bush telefoonlijnen mag tappen, waarom zou president Mugabe dat niet mogen?' Zijn opmerking bracht een hele discussie boven over de Europese richtlijn voor de opslag van internet en telecom-gegevens. Volgens Van Dam zitten de regels in Europa goed in elkaar en is het verboden om persoonlijke informatie te bewaren.

Maar technisch directeur van XS4all, Simon Hania, ziet wel gevaren. 'We moeten nu al bepaalde berichten van bepaalde mensen ondervangen. De technologie die we daarvoor gebruiken is neutraal. Je kunt er, bijvoorbeeld, 'hypotheekrenteaftrek' mee blokkeren. Het is belangrijk dat de overheid ons toestaat transparant te zijn in hoe we hiermee omgaan en dat het parlement zicht hierop heeft.' Eén Nederlandse deelnemer aan het congres past al een van de foefjes uit de NGO in a box toe, om zijn sporen op internet te verbergen. 'De opslag van verkeersgegevens is nu alleen voor de belangrijke gevallen, maar die grens kan beetje bij beetje worden opgerekt. Gegevens worden langer bewaard, meer gegevens worden opgeslagen, meer mensen kunnen erbij. Nu al kan een boswachter mijn internetgegevens kan opvragen. Alle opsporingsbevoegde ambtenaren kunnen namelijk zonder tussenkomst van de rechter de naam, adres en woonplaats van een internetadres opvragen. Slordigheidje in de wet,' vertelt hij. 'Nederlanders denken misschien: die jongen is paranoïde, maar als je het verplaatst naar een minder aangenaam regime zegt iedereen, natuurlijk, dat mogen ze niet, dat moeten we niet toelaten.'

De Nederlandse regering moet zich opwerpen als beschermer van de vrijheid van meningsuiting in landen met een dictatuur, vindt Manuela Monteiro, algemeen directeur van Hivos.

Zij zei dit woensdag 7 juni op het door Hivos georganiseerde congres 'Expression under Repression' over vrijheid van meningsuiting op het web. Wereldwijd zitten 58 dissidenten vast als direct gevolg van hun activiteiten op internet, volgens Julien Pain van Reporters Sans Frontières. In Tunesië zit iemand 26 jaar gevangenisstraf uit wegens het bezoeken van verboden websites. In Vietnam zitten drie mensen vast nadat ze deel hadden genomen aan een Amerikaans chatforum. Nederland zou zich samen met de Europese Unie sterk moeten maken voor de vrijlating van deze personen, stelt Monteiro. 'Rechten die gelden in de echte wereld gelden ook in de virtuele.' Dat geldt overigens ook voor Nederland. 'Ook in eigen land moeten wij geen compromissen sluiten,' meent Monteiro, met een verwijzing naar de discussie over de opslag van internetgegevens. 'De Nederlandse regering onderstreept regelmatig het belang van toegang tot informatie en vrijheid van meningsuiting als precondities voor een goed werkende democratie. Tegelijkertijd benadrukt ze de noodzaak te investeren in kennis en innovatie. Waar die terreinen elkaar raken ontstaan mogelijkheden, maar ook spanningen. Laten we de mogelijkheden omarmen, niet de angsten die de nieuwe technologieën met zich meebrengen,' aldus Monteiro.

Expression under Repression wordt mede mogelijk gemaakt door: XS4ALL, VPRO Tegenlicht en Fotografie in de Balie.